

УДК 332.1.025

Ольга Шевченко

Olga Shevchenko

**ФОРМАЛІЗАЦІЯ КРИТЕРІЇВ РОЗРОБКИ ТА ОЦІНКИ
СТРАТЕГІЙ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ****FORMALIZATION OF CRITERIA FOR ELABORATION AND ESTIMATION
OF REGIONAL DEVELOPMENT STRATEGIES**

У статті визначено проблеми формулювання регіональних пріоритетів розвитку як основ стратегій регіонального розвитку. Проаналізовано відмінності у висвітленні одних і тих же питань регіонального розвитку у різних стратегіях. Запропоновано вимоги до формулювання пріоритетів регіонального розвитку. Сформовано критерії оцінки ефективності регіонального управління на основі реалізації пріоритетів регіонального розвитку.

Ключові слова: стратегія регіонального розвитку, пріоритет регіонального розвитку, регіональне управління, оцінка ефективності регіонального управління.

В статье определены проблемы формулирования приоритетов развития как базы для стратегий регионального развития. Проанализированы отличия в освещении одних и тех же вопросов регионального развития в разных стратегиях. Предложены требования к формулированию приоритетов регионального развития. Сформированы критерии оценки эффективности регионального управления на основе реализации приоритетов регионального развития.

Ключевые слова: стратегия регионального развития, приоритет регионального развития, региональное управление, оценка эффективности регионального управления.

Problems of formulation of regional development priorities as the base for regional development strategies are determined in the article. Differences in highlighting of the same issues of regional development in different strategies are analyzed. Requirements to formulation of regional development priorities are offered. Criteria for estimation of regional management effectiveness on the base of realization of regional development priorities are formed.

Keywords: regional development strategy, regional development priority, regional management, estimation of regional management effectiveness.

Постановка проблеми. Зміна соціально-економічної ситуації в регіонах приводить до необхідності оновлення регіональних стратегій розвитку як основоположних документів, у яких визначається перспектива розвитку регіонів України. Різноманітність соціально-економічних умов розвитку регіонів зумовлює і різноманітність стратегій розвитку регіонів, однак необхідність перебувати в єдиному інституціональному середовищі та правовому полі у межах країни спричиняє потребу в розробці стандартизованих критеріїв до формування стратегій розвитку регіонів з метою їх формальної уніфікації та забезпечення порівнянності і можливості регулювання розвитку регіонів у межах країни.

Важливою частиною регіональних стратегій є пріоритети розвитку, які визначають напрями розвитку соціально-економічної сфери регіону на середньострокову перспективу: «Регіональні стратегії розвитку повинні відповідати положенням Державної стратегії регіонального розвитку України та визначають ... тенденції та основні проблеми соціально-економічного розвитку АР Крим, областей, міст Києва та Севастополя; стратегічні цілі, пріоритети розвитку регіону на відповідний період» [1]. Стратегічні пріоритети розвитку регіонів України сформульовані у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р. [2] (далі – ДСРР-2015). У листопаді 2013 р. було в цілому ухвалено Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 р., а також розроблено проект Закону України «Про засади державної регіональної політики», в якому визначено, що «регіональні стратегії розвитку розробляються на період дії Державної стратегії регіонального розвитку України» [3].

Такі соціально-економічні та інституціональні чинники актуалізують необхідність модернізації регіональних стратегій за рахунок застосування нових формалізованих підходів, у першу чергу, до формування стратегічних пріоритетів регіонального розвитку як інструменту управлінського впливу на регіональний розвиток, що зможе забезпечити ефективність регіонального розвитку.

Аналіз досліджень та публікацій. До питання стратегічного планування розвитку регіонів автори почали звертатися останніми роками. Зокрема, Ісаченко Д. А. [4] зазначає, що сам факт звернення регіонів до стратегічного планування та спроби вийти за межі поточної діяльності – явище не тільки позитивне, але й виключно важливе в регіональній політиці останніх років, оскільки ставить місцеві органи влади на нову, відповідальну позицію, на базі фіксованих цілей, показників і т.д., в якій до певних умов можливим є перехід від парадигми функціонування до парадигми розвитку. Козловський С. В. [5] надає методологічні рекомендації щодо стратегічного планування регіонального розвитку. Жихаревич Б. С. [6] вказує на те, що глибоких наукових досліджень ефективності стратегічного планування досі немає, що пояснюється складністю завдання, різномірністю й недостатністю емпіричного матеріалу. Щоб говорити про ефективність, слід визначитися з методикою оцінки затрат на стратегічне планування і з методикою оцінки результатів. Тут головне питання – як в результатах соціально-економічного розвитку території відокремити те, що відбулося винятково під дією плану, від того, що було б досягнуто і без планування. За словами Петрова І. В. [7], детальний аналіз розроблених документів регіонального стратегічного планування показує, що зростання кількості регіональних стратегічних розробок не супроводжується в цілому зростанням їх якості. Автор статті наголошує на необхідності застосування інноваційних підходів при підготовці та реалізації стратегій [8].

Формулювання цілей та завдання дослідження. Незважаючи на існування значного доробку з питань формування й реалізації регіональних стратегій, залишаються невирішеними питання формування єдиних методологічних підходів до формальних критеріїв розробки стратегій регіонального розвитку та їх ефективної реалізації. Тому у контексті необхідності оновлення регіональних стратегій на сучасному етапі актуалізується питання створення інструментарію підготовки і текстового оформлення стратегій, у першу чергу – формулювання пріоритетів регіонального розвитку і через них – забезпечення оцінки ефективності регіонального управління в цілому.

Метою статті є формування системи підготовки і написання текстів регіональних стратегій через означення регіональних пріоритетів розвитку і на цій основі – визначення критеріїв та способів підвищення ефективності регіонального управління. Досягнення мети базується на розв'язанні таких завдань: визначити проблеми формулювання регіональних пріоритетів розвитку як основ стратегій регіонального розвитку, проаналізувати відмінності у висвітленні одних і тих же питань регіонального розвитку у різних стратегіях, сформулювати вимоги до формулювання пріоритетів регіонального розвитку, сформулювати критерії оцінки ефективності регіонального управління на основі реалізації пріоритетів регіонального розвитку. Дослідження було проведене на основі аналізу стратегій п'яти регіонів: АР Крим, Луганської, Сумської, Волинської та Кіровоградської областей [9].

Виклад основного матеріалу. Як зазначалось, основою регіональних стратегій є пріоритети регіонального розвитку. У нормативно-правових актах щодо питань регіонального розвитку визначаються пріоритети регіонального розвитку, зокрема, у ДСРР-2015 [10] було визначено низку пріоритетних напрямів регіонального розвитку загалом для всіх регіонів (у рамках стратегічних завдань).

На основі загальних пріоритетів у цій же Державній стратегії було визначено і пріоритети розвитку кожного регіону, і далі вже на їх базі визначалися пріоритети у самих регіональних стратегіях. Вважаємо, що від правильного означення й усвідомлення пріоритетів залежить можливість правильного визначення першочерговості завдань регіонального розвитку та формулювання інструментарію вирішення регіональних проблем.

Проаналізовані стратегії соціально-економічного розвитку регіонів – Луганської [11], Сумської [12], Волинської [13], Кіровоградської [14] областей та АР Крим [15] – продемонстрували наявність низки проблем у їх змістовному наповненні, зокрема при формулюванні пріоритетів. Існують значні відмінності у пріоритетах, що були визначені для регіонів у ДСРР-2015 у 2006 р., у стратегіях зазначених регіонів, прийнятих до або після ухвалення ДСРР у 2004–2008 рр. (назвемо їх первинними стратегіями) і у стратегіях тих самих регіонів, ухвалених після доопрацювання (після 2008 р.) (назвемо їх оновленими стратегіями).

Вагомою проблемою, яка заважає формуванню комплексного погляду на оновлення регіональних стратегій, є відсутність єдиного підходу до визначення пріоритетів в усіх стратегіях регіонального розвитку в Україні, внаслідок цього – звуження поняття «пріоритет» та невідповідність його стратегічному виміру регіонального розвитку. Це відбувається внаслідок формування місцевими органами виконавчої влади короткострокових цілей і неврахування ними довгострокових цілей розвитку. У

ДСРР-2015 втілений переважно галузевий підхід до визначення пріоритетів: пріоритетами визнано ефективний розвиток певної галузі чи виду діяльності – промисловості, сільського господарства, курортно-рекреаційної сфери та ін. Іноді пріоритети надмірно деталізовані – наприклад, серед пріоритетів АР Крим зазначено «впровадження енергозберігаючих та екологічних технологій на підприємствах видобувної та хімічної промисловості», «видобування енергетичних ресурсів на шельфі Чорного і Азовського морів». Іноді пріоритети перетинаються – наприклад, серед пріоритетів Луганської області зазначено «впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій» та «покращення екологічної ситуації».

Пріоритети, що були сформульовані у первинних стратегіях, здебільшого характеризуються переважанням галузевого підходу у формулюванні, іноді – поєднанням галузевого та функціонального підходів. Зокрема, у стратегії Волинської області містилися пріоритети «розвиток соціальної сфери та туризму» (галузевий підхід) і «формування інвестиційно привабливого середовища» (функціональний підхід).

Така різноплановість до формулювання пріоритетів дискредитує саме поняття «пріоритет» та робить незіставними і непорівнянними окремі регіональні стратегії. Дотичною до цієї проблеми була проблема відсутності стратегічності у визначених пріоритетах: суто галузевий підхід до формулювання пріоритетів звужував поняття «стратегічності» до поняття «галузі, яка має значний потенціал розвитку», а суто функціональний – робив усі стратегії схожими й шаблонними.

Цей недолік виправлявся в оновлених стратегіях – у нових пріоритетах застосоване поєднання галузевого та функціонального підходів. Наприклад, в оновленій стратегії Волинської області пріоритетом визнано «розбудову потенціалу інноваційного розвитку промисловості» і на його основі сформульовано цілі розвитку регіону та визначено завдання по їх досягненню. Слід також відзначити, що значна увага в оновлених стратегіях почала приділятися питанням формування людського потенціалу та розвитку підприємництва.

Наступним недоліком регіональних пріоритетів є неврахування інтересів бізнесу та громадян при розробці стратегій внаслідок обмеженості переліку суб'єктів розробки регіональних стратегій. Коло фахівців, які долучалися до розробки первинних регіональних стратегій, обмежувалося однією науково-дослідною установою та місцевим органом виконавчої влади, відповідальним за розробку стратегії. Через це була звужена можливість відображати у стратегіях інтереси представників органів влади та місцевого самоврядування, науково-аналітичних установ, бізнес-кіл, громадськості та й взагалі усіх осіб, зацікавлених у стабільному розвитку регіону.

Слід додати, що відповідальність за формулювання пріоритетів у стратегії лежить на місцевій владі. Так, у зазначеному вище проекті Закону України «Про засади державної регіональної політики» визначено, що регіональні стратегії розвитку та зміни до них затверджуються відповідними місцевими органами виконавчої влади [16], а можливість залучення фахівців до розробки стратегії не унормована. На противагу цьому, до роботи над оновленими регіональними стратегіями залучалося широке коло спеціалістів із науково-дослідних установ, бізнес-одниць, представники ЗМІ, громадськості; проводилися круглі столи, на яких обговорювалися актуальні для регіону питання і можливість їх відображення у регіональних стратегіях. Це сприяло підвищенню ступеня об'єктивності висвітлюваних у стратегіях положень та забезпеченню відповідності цих положень реальній ситуації.

Нечітке визначення або взагалі відсутність механізмів фінансування стратегічних пріоритетів регіонального розвитку можна також означити як проблему стратегічного планування на регіональному рівні. Адже комплексне формулювання стратегічних пріоритетів регіонального розвитку та завдань щодо їх досягнення не є дієвим без визначення джерел і способів фінансування пріоритетів. У первинних стратегіях способи фінансування пріоритетів були вказані абстрактно, без прив'язки до конкретних завдань. Це призводило до неможливості визначення порядку і способів фінансування пріоритетів і, як наслідок, до розпорошення обмежених коштів серед неважливих на даному етапі завдань, до недофінансування дійсно пріоритетних галузей економіки певного регіону. Крім того, у питаннях фінансування акцент робився на бюджетні кошти, яких завжди обмаль, а необхідність пошуку додаткових джерел не прописувалася.

В оновлених стратегіях питанням фінансування пріоритетів регіонального розвитку приділялася значна увага, зокрема, були визначені джерела фінансування пріоритетів. Наприклад, у стратегії Луганської області вказано, що «державну фінансову підтримку та забезпечення Стратегії передбача-

ється здійснювати за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів регіону, коштів пенсійного та соціальних фондів, фондів охорони навколишнього природного середовища, інших джерел, не заборонених законодавством»; представлено опис загальнодержавних цільових та регіональних програм, що реалізуються у регіоні, із деталізацією завдань, що фінансуються. У стратегії Кіровоградської області зазначено такі джерела реалізації пріоритетів: кошти місцевих бюджетів, кошти Державного фонду регіонального розвитку, субвенції місцевим бюджетам на виконання інвестиційних програм і проектів, кошти, виділені під реалізацію національних проектів, державне замовлення і пряме державне інвестування, кредити; використання цих джерел визначено у фінансово-бюджетних механізмах реалізації стратегії.

Така деталізація джерел фінансування у процесі реалізації стратегії одразу дозволяє виявити проблеми при пошуку коштів. Проаналізувавши конкретні проблеми у фінансуванні регіональних пріоритетів, можна розробити інструменти реагування на ці проблеми і шляхи їх усунення.

Визначаючи джерела фінансування пріоритетів, доцільно брати за основу досвід країн ЄС. У них простежується базовий принцип фінансування – самоокупність. Зростає значення запозичених коштів при реалізації регіональних пріоритетів – інвестицій та ресурсів міжнародних фінансових організацій, що має зменшити тягар зобов'язань на бюджет і посилити зацікавленість в ефективному використанні наданих коштів. Також пріоритети повинні бути чітко прив'язані до джерел і способів фінансування. Таке структурування дозволить досягти прогнозованих цілей, забезпечити раціональне витрачання коштів.

У новому програмному періоді ЄС на 2014 – 2020 рр. законодавчі акти регулюють спрямування зусиль на удосконалення регулювання податкової системи (1 документ) та надання допомоги членам ЄС, які мають фінансові ускладнення (2). Крім того, планується і надалі використовувати кошти різних фондів ЄС: двох структурних – Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, а також інших фондів: Фонду згуртування, Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій, Європейського фонду з розвитку моря та рибного господарства. Зокрема, з Європейського фонду регіонального розвитку будуть фінансуватися: територіальна кооперація; інвестування для забезпечення економічного зростання й зайнятості та ін. Функціонування регіональних (структурних) фондів відбувається на основі декількох принципів, які відображені у програмі фондів та у правилах надання допомоги: програмування, концентрації, партнерства, доповнюваності, моніторингу та оцінки, а також принципу солідарності та принципу субсидіарності [17]. Вважаємо, що такими ж принципами доцільно керуватися і при формуванні українського фонду регіонального розвитку.

Доцільно диверсифікувати джерела фінансування пріоритетів та чітко означити рамкові умови надання фінансових ресурсів для реалізації пріоритетів. Варто чітко прописати джерела фінансування конкретного пріоритету, вказувати орієнтовну частку кожного джерела, дотримуючись правила, що пріоритети соціального та екологічного спрямування фінансуються переважно із коштів бюджету, а пріоритети економічного спрямування – з інвестиційних недержавних джерел та коштів міжнародної фінансової допомоги. Слід переглянути обсяги фінансування за пріоритетами і перерозподілити їх на ті напрямки, які є системоформуючими для економіки регіону.

Загалом, досвід країн ЄС свідчить, що пріоритети регіонального буття мають ґрунтуватися на інноваційній моделі розвитку, яка означає підтримку тих галузей, які можуть забезпечити довгострокове економічне зростання на місцевому рівні. Інноваційна модель розвитку означатиме запровадження суб'єктами господарювання інноваційних основ діяльності, розвиток інноваційних виробництв. Новітніми тенденціями регіональних досліджень, які будуть покладені в основу регіональної політики упродовж наступного програмного періоду ЄС, є формування теоретичних та практичних основ для інтелектуального розвитку – м'якого, поступового розвитку, який базується на економіці знань, розвитку інновацій, розширенні сфери послуг, досягненні форматів сталого розвитку. Інтелектуальний розвиток базується на зміні структури економіки країн та регіонів еволюційним шляхом, передбачає «м'яку», поступову зміну спеціалізації економіки країн та регіонів за відсутності різких змін на ринку праці. Прогнозується, що саме інтелектуальний підхід до формування регіональної політики дозволить зменшити масштаби дивергенції регіонів та країн у ЄС.

У країнах ЄС у сфері регіонального розвитку втілюються пріоритети, які стосуються захисту навколишнього середовища, розвитку безпечної енергетики, розвитку транспортної мережі, покра-

щення якості життя, формування економіки знань. У кожній конкретній стратегії ці пріоритети формулюються з урахуванням місцевих особливостей і спрямовуються на вирішення конкретних завдань регіонального розвитку.

Інноваційні підходи мають бути закладені і у формування пріоритетів регіонального розвитку в Україні, при цьому доцільно орієнтуватися на європейську практику визначення пріоритетів за допомогою стандартизації підходів до підготовки документів по регіональній політиці із документами ЄС з метою врахування досвіду країн ЄС щодо розробки стратегічних документів.

На основі правильного формулювання пріоритетів та їх реалізації можливо забезпечити ефективність регіонального управління. Адже функціонування господарського та соціального комплексу регіонів потребує дієвих механізмів для забезпечення свого стабільного функціонування [18]. Серед таких механізмів провідна роль належить регіональному управлінню – діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, спрямованій на досягнення пріоритетів, визначених у стратегіях регіонального розвитку. У цьому зв'язку оновлення стратегічних пріоритетів регіонального розвитку, як і самих регіональних стратегій, висуває нові вимоги до регіонального управління в цілому. Саме управлінський вплив разом із дією об'єктивних законів здатен забезпечити позитивний синергетичний ефект регіонального розвитку. А досягнення регіональних пріоритетів розвитку не є прямим і винятковим наслідком управлінського впливу, а залежить від багатьох інших чинників.

Організаційно-інституційними умовами дієвості регіонального управління є наявність відповідної правової бази, що унормовує реалізацію стратегії регіонального розвитку; визначення цілей управлінської діяльності; фінансове забезпечення реалізації стратегії; визначення інститутів, відповідальних за реалізацію стратегії; встановлення суб'єктів та визначення механізмів регіонального управління.

Досягнення мети, визначеної у стратегії, потребує оцінки ефективності регіонального управління. Її можна виміряти за ступенем досягнення поставлених цілей при вирахуванні управлінських витрат. Цей спосіб застосовується при оцінюванні ефективності дій управлінських органів щодо реалізації завдань стратегії в цілому. Також ефективність регіонального управління можна виміряти співвідношенням ефекту управління до витрат на управління. Цей спосіб використовується при аналізі ступеня досягнення окремих показників, визначених як цілі розвитку. Вищий рівень ефективності управління за цим способом означає використання методів управління, що дозволяють досягти заданого результату за найменших витрат на управління.

Реалізація цілей стратегії залежить від відповідності правил діяльності поставленим цілям. Крім того, реалізація цілей стратегії, яка є необхідною умовою правильності визначення пріоритетів та способів їх досягнення, є базою для оцінювання ефективності регіонального управління. Автором статті розроблено етапи здійснення оцінки ефективності регіонального управління. Для наочності запропонованих етапів використаємо графічну блок-схему, запропоновану Хлістуною Н. В. для зображення етапності процесів [19] (рис. 1):

I етап – встановлення цілей розвитку господарського та соціального комплексу регіону. Цілі розвитку формулюються на основі визначення головних проблемних сфер господарського та соціального комплексу регіону. Загальним критерієм ефективності можна вважати ступінь наближення господарської системи та соціальної сфери до стандартів сталого збалансованого розвитку.

II етап – усунення суперечностей стратегічних цілей. Цілі та пріоритети, що спрямовані на максимізацію економічного ефекту, не завжди відповідають досягненню інших цілей: дотриманню екологічної безпеки, зростанню рівня соціального забезпечення населення й підвищенню обсягів соціальних виплат. Подолання суперечностей полягає у визначенні черговості, пріоритетності цілей та встановленні різних часових параметрів їх досягнення. Це дозволить узгодити та забезпечити фінансування необхідних заходів і у такий спосіб поступово досягти усіх визначених у стратегії цілей.

III етап – розробка організаційних заходів досягнення цілей – визначення способів, механізмів та інструментів досягнення цілей. Досягнення кожної стратегічної мети потребує розробки організаційних заходів за такою схемою:

1. Встановлення кількісних та якісних параметрів по кожній із цілей.
2. Вибір механізмів досягнення цілей на основі комплексного застосування правових, адміністративних, економічних, інституційно-організаційних, пропагандистських (іміджевих) важелів впливу.

3. Опрацювання та застосування різного роду інструментів по досягненню цілей соціально-економічного розвитку: податкових, пільгових, амортизаційних, кредитних та інших фінансово-економічних інструментів.

IV етап – встановлення суб'єктів, що забезпечують досягнення цілей – тих, які безпосередньо реалізують стратегічні цілі, та тих, які контролюють цей процес. Виконання заходів щодо забезпечення цілей сталого розвитку та реалізація цілей стратегічного розвитку є компетенцією органів державної влади, органів місцевого самоврядування, галузевих міністерств та профільних відомств, а також виконавців, визначених галузевими програмами розвитку регіону.

Рис. 1. Етапи здійснення оцінки ефективності регіонального управління

Розроблено автором.

V етап – оцінка ефективності регіонального управління. Результативність регіонального управління можна виміряти за співвідношенням фактичних та планових показників. А як було зазначено вище, ефективність регіонального управління визначається співвідношенням отриманого ефекту і витратами на здійснення управлінської діяльності. Ефективність регіонального управління є синергетичним показником – результатом взаємодії різноспрямованих чинників. Факторами, що ускладнюють вимір ефективності регіонального управління, є такі: неможливість зіставлення результатів управлінської діяльності за різними цілями; складність віднесення результату до компетенції певного суб'єкта управлінського впливу; необхідність врахування часового лагу між управлінським заходом та отриманим ефектом. Зростання ефективності регіонального управління залежить від комплексної дії різного роду чинників, серед яких провідна роль належить якісним показникам.

Соціальну та економічну ефективність регіонального управління можна оцінити:

1. За якісними параметрами, що передбачає врахування:

- ступеня адаптації господарського комплексу регіону до змін зовнішнього середовища;
- ступеня досягнення балансу економічних, соціальних та екологічних інтересів, ступеня задоволення потреб населення, виробників, органів влади та самоврядування, узгодження інтересів регіону та держави;
- показника конкурентоспроможності економіки регіону. Зміна місця серед регіонів України у рейтингу конкурентоспроможності дозволяє оцінити ступінь ефективності управління – висока позиція у рейтингу свідчить про підвищення якості управлінського впливу;
- співвідношення між ступенем державного впливу на економічні і соціальні процеси, застосуванням адміністративних важелів державного впливу та збереженням конкурентного середовища, ринкових свобод, принципів лібералізації економіки.

2. За кількісними показниками оцінка ефективності регіонального управління потребує аналізу динаміки базових індексів, що характеризують стан соціально-економічного розвитку регіону:

- часткових індексів – для оцінювання ефективності управління різними соціально-економічними процесами;
- групових – для оцінювання ефективності управління за видами діяльності;

- інтегральних – для оцінювання ефективності управління соціально-економічним комплексом в цілому.

Показниками часткової ефективності управління традиційно є: продуктивність праці, собівартість продукції, а також індикатори, які враховують чинник «управління» (питома вага управлінського персоналу у чисельності працюючих у сферах діяльності, питома вага витрат на управління у собівартості продукції, питома вага управлінської праці у загальному фонді оплати праці, динаміка витрат на управління).

VI етап – встановлення меж ефективності управління та етапності у критеріях досягнення ефективності. Ступінь управлінського впливу на досягнення цілей оцінюється через визначення граничних меж такого впливу:

- верхня межа – досягнення цілей розвитку регіону та результату управлінської діяльності;
- нижня межа – умовний переділ, нижче якого система стає некерованою і цілі управління не досягаються.

Встановлення етапності у критеріях досягнення ефективності дозволяє рівномірно розподілити управлінський вплив та фінансові ресурси на досягнення цілей:

- проміжні критерії (кількісні) – вплив та фінансові ресурси спрямовуються на зростання продуктивності виробництва, збільшення ступеня задоволення потреб та ін.;
- кінцеві критерії (якісні) – вплив та фінансові ресурси спрямовуються на запровадження інтенсивного типу економічного зростання.

VII етап – визначення чинників підвищення ефективності управління. Чинниками підвищення ефективності управління є:

- створення відповідних організаційних механізмів;
- формування сприятливих економічних умов;
- чітке розмежування повноважень та функцій між рівнями системи управління, між органами влади та самоврядування при реалізації стратегії;
- розширення переліку показників, за якими оцінюються результати діяльності органів влади;
- запровадження ефективних методів програмування, індикативного планування, програмно-цільового методу планування.

VIII етап – визначення конкретних напрямків підвищення ефективності управління. Підвищення ефективності управлінської діяльності досягається за допомогою чіткого визначення сфер поширення управлінського впливу та напрямків використання регулюючих інструментів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Формалізація критеріїв формулювання стратегій регіонального розвитку передбачає здійснення комплексу заходів щодо формулювання самих пріоритетів регіонального розвитку та щодо створення рамкових умов для підвищення ефективності регіонального управління. На основі проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки.

Доцільно виробити єдиний критерій до словесного формулювання пріоритету на основі необхідності отримання відповіді на питання «для чого потрібне виконання цього пріоритету, яка мета буде досягнута і який ефект дасть досягнення мети у довгостроковому періоді».

Включення усіх зацікавлених сторін до процесу розробки стратегії може відбутися на основі забезпечення представлення серед кола суб'єктів, що розробляють регіональні стратегії, центрального органу виконавчої влади, відповідального за реалізацію регіональної політики – Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, а також інших центральних органів виконавчої влади, сфера компетенції яких стосується питань регіональної політики, фахівців-науковців, провідних науково-аналітичних установ у сфері розробки регіональної політики, представників підприємницького середовища та громадських організацій, а також залучення їх до контролю за виконанням стратегій. Це означає розширення переліку суб'єктів, відповідальних за розробку та реалізацію регіональних стратегій – і відповідно самого регіонального розвитку.

Упровадження запропонованих підходів щодо визначення регіональних пріоритетів передбачає розробку науково-дослідними та аналітичними установами, що досліджують питання регіонального розвитку, спільно з профільними міністерствами методологічних підходів до визначення поняття «пріоритет регіонального розвитку», методичних рекомендацій щодо формування та реалізації стратегій економічного та соціального розвитку регіонів на середньостроковий період. А органи виконав-

чої влади на місцях можуть враховувати зазначені рекомендації щодо формулювання регіональних пріоритетів при розробці та реалізації чи оновленні регіональних стратегій.

Доцільно застосовувати принцип самоокупності при фінансуванні пріоритету, тобто мінімальне залучення коштів бюджетів різних рівнів і максимальне залучення інших коштів – інвестиційних, кредитних, грантових та ін. Джерела ресурсів і способи їх надання мають бути чітко прив'язані до пріоритетних завдань.

Ефективність регіонального управління можна оцінити за кількісними та якісними параметрами на основі правильності формулювання регіональних пріоритетів розвитку та можливості їх досягнення, що доцільно здійснювати на основі запропонованих етапів оцінювання ефективності регіонального управління.

Подальші дослідження мають стосуватися питань практичного упровадження розроблених рекомендацій при оновленні стратегій регіонального розвитку та підвищення загальної якості управління розвитком регіонів.

Список використаної літератури

1. Про засади державної регіональної політики : Проект Закону України від 28 серпня 2013 р., р/н 3135, стаття 8, п. 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48085
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України № 1001 від 21 липня 2006 р.
3. Про засади державної регіональної політики : Проект Закону України від 28 серпня 2013 р., р/н 3135, стаття 8, п. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/>
4. Ісаченко Д. А. Практика стратегічного планування розвитку регіонів / Д. А. Ісаченко // Регіональна економіка. – 2009. – № 4. – С. 24–32.
5. Козловський С. В. Методичні основи розробки системи індикативного планування в регіоні / С. В. Козловський // Регіональна економіка. – 2010. – № 1. – С. 32–37.
6. Жихаревич Б. С. Підход к изучению эффективности стратегического планирования на муниципальном уровне / Б. С. Жихаревич // Регион: экономика и социология. – 2012. – № 4. – С. 235–256.
7. Петров И. В. Муниципальная система стратегического планирования: факторы устойчивости и неудач / И. В. Петров // Регион: экономика и социология. – 2012. – № 1. – С. 275–288.
8. Шевченко О. В. Стратегічне планування регіонального розвитку: відповідність критеріям інноваційності / О. В. Шевченко // Вісник Донецького національного університету. – Спецвипуск. – 2011. – Т. 2. – С. 362–366. – (Серія В : Економіка і право).
9. Шевченко О. В. Що до удосконалення регіональних пріоритетів розвитку у процесі модернізації середньострокових стратегій економічного і соціального розвитку регіонів України : аналітична записка [Електронний ресурс] / О. В. Шевченко. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1344/>
10. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України № 1001 від 21 липня 2006 р.
11. Про затвердження Стратегії економічного та соціального розвитку Луганської області на період до 2015 року : Рішення Луганської обласної ради № 24/10 від 25 вересня 2008 р.
12. Про затвердження Стратегії соціально-економічного розвитку Сумської області на період до 2015 року : Додаток до Рішення Сумської обласної ради від 16 вересня 2004 р.; Про затвердження Стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року «Нова Сумщина – 2015» : Рішення Сумської обласної ради від 29 грудня 2010 р.
13. Про Стратегію економічного і соціального розвитку Волинської області на 2004–2015 роки : Рішення Волинської обласної ради №16/3 від 10 грудня 2004 р.; Про внесення доповнень до Стратегії економічного і соціального розвитку області на 2004 – 2015 роки (Розділу XVII) : Рішення Волинської обласної ради №10/12 від 06 березня 2012 р.
14. Стратегія економічного та соціального розвитку Кіровоградської області на період до 2015 року : Рішення Кіровоградської обласної ради № 95 від 24 листопада 2006 р.; Про Стратегію економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2013–2020 роки : Рішення Кіровоградської обласної ради № 411 від 21 грудня 2012 р.
15. Про затвердження Державної програми соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим на період до 2017 року : Постанова Кабінету Міністрів України № 1067 від 30 серпня 2007 р.; Про затвердження Стратегії економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим на 2011–2020 роки : Постанова Верховної Ради Автономної Республіки Крим № 121-6/10 від 22 грудня 2010 р.

16. Про засади державної регіональної політики. Проект Закону України від 28 серпня 2013 р., р/н 3135, стаття 8, п. 2 і 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48085.
17. Legislation of European Union. Official Journal of the European Union, 20 Dec 2013, Vol. 56-L347 [Internet]. Available from : <<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ%3AL%3A2013%3A347%3ASOM%3AEN%3AHTML>>
18. Шевченко О. В. Шляхи забезпечення ефективності стратегічного управління регіонами / О. В. Шевченко // В кн.: Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості : збірник матеріалів «круглого столу» / [за ред. С. О. Білої]. – К. : НІСД, 2011. – 88 с. – Розділ 5. – С. 21–24.
19. Шевченко О. В. Щодо першочергових заходів підвищення ефективності стратегічного планування розвитку регіонів України : аналітична записка [Електронний ресурс] / О. В. Шевченко, В. І. Жук, М. О. Кушнір ; Нац. ін-т стратег. дослідж. – 2011. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/382/>
20. Хлістунова Н. В. Управління стратегічною гнучкістю підприємств побутового обслуговування населення України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Н. В. Хлістунова. – К, 2014. – 20, [1] с.

References

1. About the bases of the State regional policy (2013) Draft of the Law of Ukraine, 28 Aug., r/n 3135, art. 8, i.4 [Internet]. Available from : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48085>
2. About acceptance of the State strategy of regional development for the period till 2015 (2006) The Act of the Cabinet of Ministers of Ukraine, 21 Jul., № 1001.
3. About the bases of the State regional policy (2013) Draft of the Law of Ukraine, 28 Aug., r/n 3135, art. 8, i.1 [Internet]. Available from : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48085>
4. Isachenko, D. A (2009) Practice of strategic planning of regional development. *Regional'na ekonomika*, (4), pp. 24–32.
5. Kozlovskiy, S. V. (2010) Methodical grounds for working out the system of indicate planning in region. *Regional'na ekonomika*, (1), pp. 32–37.
6. Zhikharevich, B. S. (2012) Approach to study of the effectiveness of strategic planning on municipal level. *Region: ekonomika i sotsiologiya*, (4), pp. 235–256.
7. Petrov, I. V. (2012) Municipal system of strategic planning: factors of stability and failures. *Region: ekonomika i sotsiologiya*, (1), pp. 275–288.
8. Shevchenko, O. V. (2011) Strategic planning of regional development: relevance to innovative criteria. *Visnyk Donets'kogo Natsional'nogo Universytetu. Seriya B. Ekonomika i pravo. Spetsvyпуск*, (2), pp. 362–366.
9. Shevchenko, O. V. About the improvement of regional development priorities during the modernization of mid-term strategies of economic and social development of region. Analytical note [Internet]. Available from: <<http://www.niss.gov.ua/articles/1344/>>
10. About acceptance of the State strategy of regional development for the period till 2015 (2006) The Act of the Cabinet of Ministers of Ukraine, 21 Jul., № 1001.
11. About acceptance of the Strategy of economic and social development of Lugansk region for the period till 2015 (2008) The Rule of Lugansk region council, 25 Sept., № 24/10.
12. About acceptance of the Strategy of socio-economic development of Sumy region for the period till 2015 (2004) Appendix to the Rule of Sumy region council, 16 Sept.; About acceptance of the Strategy of development of Sumy region till 2015 «New Sumy region – 2015» (2010) The Rule of Sumy region council, 29 Dec.
13. About acceptance of the Strategy of economic and social development of Volyn' region for the period of 2004–2015 (2004) The Rule of Volyn' region council, 10 Dec., № 16/3; About amendment of the Strategy of economic and social development of Volyn' region for the period of 2004–2015 (Chapter XVII) (2012) The Rule of Volyn' region council], 06 March, № 10/12.
14. The Strategy of economic and social development of Kirovograd region for the period till 2015 (2006) The Rule of Kirovograd region council], 24 Nov., № 95; About acceptance of the Strategy of economic and social development of Kirovograd region for the period of 2013–2020 (2012) The Rule of Kirovograd region council, 21 Dec., № 411.
15. About acceptance of the State program of socio-economic development of Autonomous Republic of Crimea for the period till 2017 (2007) Act of the Cabinet of Ministers of Ukraine, 30 Aug., № 1067; About acceptance of the Strategy of economic and social development of Autonomous Republic of Crimea for the period of 2011–2020 (2010) The Act of the Supreme Soviet of Autonomous Republic of Crimea, 22 Dec., № 121-6/10.
16. About the bases of the State regional policy (2013) Draft of the Law of Ukraine, 28 Aug 2013, r/n 3135, art. 8, i. 2 and 3 [Internet]. Available from: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48085>
17. Legislation of European Union (2013) Official Journal of the European Union, 56-L347 [Internet]. Available from: <<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ%3AL%3A2013%3A347%3ASOM%3AEN%3AHTML>>

18. Shevchenko, O. V. (2011) The ways for maintenance of the effectiveness of strategic administration of regions. *Strategiyi rozvytku regioniv: shlyakhy zabezpechennya diyevosti: Zbirnyk materialiv kruglogo stolu*, (5). In: S. O. Bila (Ed.). Kyiv: NISS, pp. 21–24.
19. Shevchenko, O. V., Zhuk, V. I. and Kushnir, M. O. (2011) About priority measures for increasing of effectiveness in strategic planning of regional development in Ukraine. The National institute for strategic studies [Internet]. Available from: <<http://www.niss.gov.ua/articles/382/>>
20. Khlistunova, N. V. (2014) Management of strategic flexibility of enterprise in domestic service in Ukraine: the thesis for the Ph. D degree in economic sciences for speciality 08.00.04 «Economics and management of enterprises (in forms of economic activity)». Kyiv, 20, [1] p.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2014.

Відомості про автора

О. В. Шевченко, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, завідувач сектору стратегій регіонального розвитку відділу регіонального розвитку, Національний інститут стратегічних досліджень.